

EGY ESTE.

HÉT óra felé jár az idő, a külső város házaira s a Szuhalow-tér kis templomára már ráborult az őszi este. Pál mester boltjában valami régi könyv fametszeteit nézegette, félkegyelmű segédje, Péter, meg az áruasztalnak dőlve a lámpa világába bámult s halkan felkelkacagott magában. Pál mesterék, mikor már letettek arról a reményről, hogy maguknak gyerekük lesz, mint apátlan-anyátlan árva fiúcskát huszonöt esztendővel ezelőtt vették magukhoz ezt a vöröshajú, szeplős, szerencsétlen Pétert. A mester úgy megszokta hát annak mindenféle bolondériáját, hogy fel sem tűnt neki, hogy ez most itt vihogott magában. A mester másra gondolt, nem Péterre: lapozgatás közben akaratlan, egyre, kései, dédelgetett fiokra, Miklósrá gondolt, aki olyan ép, szép s jó fiuk volt s aki most... A mester egy-egy sóhajtást fojtva el, olykor haragosan összeráncolta homlokát.

Jó idő mulva Péter megszólalt:

— Ma már zárhatnánk is! Ilyenkor sohase jön már senki sem! Kár az olajat fogyasztani! Pedig szép a láng! Én szeretem!

Az öreg Pál gondolataiból felrezenve, felvetette a szemét s tekintete végigsuhant kis boltjának faragott s festett feszületekkel, szobrokkal, imádságos- és énekeskönyvekkel megrakott polcain. Igaza van ennek a szegény félkegyelműnek — gondolta magában Pál mester — csakugyan kár az olajat fogyasztani, hiszen mostanában világos nappal sem igen jön vevő, mintha a biblia, a feszület, Szűz Mária s Szent Antal szobra nem kellene már senkinek sem...

A mester azonban még sem mondta Péternek, hogy hát zárja be a bolt külső vasajtáját. Nem azért nem adta ki arra a parancsot, mintha azt remélte volna, hogy mégis bebotlik valami vevő, hanem azért, mert a korábban való bezárással sem akart igazat adni azoknak, akik azt hirdetik, hogy most már nem kell se biblia, se feszület, se semmi!

A boltajtó aztán egyszerre hirtelen kivágódott s nagy lihegve szinte berontott Anna asszony, aki ha a falujából félesztendőnként bejött a városba, mindig beszólt ide s bár évről-évre egyre kevesebbet vásárolt, mindig itt vette össze, ami szentkép, szobrocska s más efféle az ő otthoni szatócsboltjában vevőre található.

— Rettenetesen elkéstem! — hadarta a testes Anna asszony — sok kelmét, vagyis inkább rongyot kellett kiválasztanom, mert persze, most ilyesmi kell a falusiaknak is! Meg vékony harisnya! De egy-két szentképet és feszületet is veszek! Talán arra is akad még vevőm!

Erre a kis cédulára felírtam, hogy melyikből mennyit vinnék. Amíg becsomagolják bemegyek Máriához!

Péter haragosan nézett Anna asszonyra, hogy épen zárás előtt még dolgot ad nekik, de Pál mester nyájasan üdvözölte felesége régi barátnőjét, átvette tőle a gyűrött cédulát s Anna asszony ákom-bákom-jait betűzgetve hozzálátott, hogy összeválogassa a szükséges holmit. Anna asszony meg a boltból berontott a lakószobába, ahol Mária asszony a vacsorához már megterítette az asztalt.

— Későre maradtam, nagyon sietek — lihegte Anna asszony. — De mégis csak benézek hozzád!

— Örülök, hogy látlak — szólt nyájasan Mária asszony — s akár-mennyire sietsz is, nem eresztlek el egy csésze tea nélkül.

Anna csupa illendőségből szabadkozott ugyan, de mikor egy pillanat múlva már előtte volt a párolgó tea, olyan sietve látott hozzá, hogy szükségesnek tartotta mentegezni magát:

— Egész nap lóttam-futottam s jóformán alig ehettem valamit. Nagyon köszönöm, lelkem, a teát, pedig ma igazán nem érdemlem meg. Alig vettem most nálatok valamit. Tudod, mifelénk sem igen veszik már az ilyen dolgokat. Hiába rakom ki a legszebb feszületeket és szobrocskákat, bizony, meg sem kérdik, hogy mi az áruk!

Mária asszony halkán sóhajtott:

— Ó, most minden vidéki árus erről panaszkodik!

Anna, hogy ne erről a szomorú dologról beszéljenek, fordítani akart egyet a beszéd során és így szólt:

— Hát baj, az van mindenütt! De ti még szerencsések vagytok, hogy haza került a fiatok!

Mária riadtan a bolt felé pillantva hirtelen Anna asszony karjára tette a kezét s halkán mondta neki:

— Csenedesebben beszélj! Nehogy meghallja az uram!

— Miért? — kérdezte meglepetten Anna.

— Azért — suttogta Mária asszony — mert az uram nem szereti, ha valakivel Miklósról beszélünk, mert akkor én mindig sírva fakadok...

És a szép, fehérhajú, szelid Máriának máris teli volt a szeme könnyel. Anna nagy részvéttel kérdezte:

— Az Istenért! Hát mi történt Miklóssal?

— Beállott azok közé — felelte mély szomorúsággal, halkán Mária — akik az uram szerint tönkre teszik az országot!

— Szent Isten! — hüledezett Anna asszony. — Hát már letett arról, hogy tanár legyen? Nem tanul tovább? Pedig, úgy-e, már ma-holnap készen lett volna?

Mária a könnyeit törölgetve suttogta:

— Ó, most mindig olyan nagy dolgokat forgat a fejében, mintha sohasem lenne ébren...

Mária nem folytathatta tovább, mert a boltból bejött Péter s Anna

asszony elébe állva valami különös hetykeséggel nyujtotta feléje a csomagot :

— No, fogd, itt van, amit vettél! Benne van minden! No, nesze!

Anna asszony ismerve őt, nem utasította rendre az eszelős Pétert s szeliden mondta neki :

— Vidd ki, Péter fiam, a csomagot a fuvarosnak. Nem a bolt előtt áll a kocsi, hanem arra a kis utcában, a ház nagy kapuja előtt! Érted? No, vidd ki, fiam!

Péter szikrázó szemmel végig-végig mérte Anna asszonyt s szinte rikácsolta :

— Ejha, de tudsz parancsolni!

Aztán kegyes kézmozdulattal még ezt mondta :

— No, de ma még megteszem!

Mikor Péter az udvar felé nyíló ajtón a csomaggal kiment a szobából, Anna asszony, ámbár Péter nagyon is furcsa viselkedését is szeretete volna szóvátenni, mégis újra Miklóst hozta szóba :

— Nos és Pál mester nem tud okosan beszélni a fiatok fejével?

— Nem — felelte Mária szomorúan — nem bír vele! Hiába minden okos szó! Sokszor összezörrentek! Tudom, hogy szeretik egymást, de egyik sem enged!

— Én mégis azt hiszem — mondta vigasztalásul Anna — hogy majd csak kijózanítjátok!

Máriának megint kicsordult a könnye s szinte fojtogatta a sírás :

— Ó, hogy józaníthatnánk ki — suttogta — mikor már felénk sem néz s nem is igen jár haza!...

Anna asszony ettől már nagyon megdöbbsent, de ezt eltitkolva, jó szívvel biztatta a boldogtalan anyát :

— Majd haza jön! Lágyszívű, jó gyerek volt a ti Miklós fiatok! Bizonyosan idegondol most is s meglásd, megtér s hazajön!

Mária egyre szomorúbban bólongatott :

— Ó, az uram is azt mondja, hogy mikor a halállal áll szemben, mindenki megtér s akkor, ha másként nem teheti, legalább gondolatban mindenki hazamegy s az édesanyja ölébe hajtja fejét...

Erre már Anna asszonynak is könnyelábadt a szeme. Szerencsére e percben visszajött Péter s odavetette Anna asszonynak :

— Siess már! Azt mondta a fuvaros, hogyha rögtön nem mégy, itt hagy, mert ő nyomban indul! Mondtam pedig neki, hogy ne siessen, mert ma : éjtszaka nagy tánc lesz a városban!

Péter nagyott röhögött s visszanyargalt a boltba.

Anna asszony azt ugyan nem értette meg, hogy Péter mit mondott a fuvarosnak, de úgy látszik, jól ismerte a falujabeli fuvarosokat, mert egy-két vigasztaló szóval még bátorítva barátjánét, nagy sietve elbúcsúzott s ugyancsak iparkodott csomagjai között mihamarabb elfoglalni helyét a szekéren, melynek éktelen zötyögése hazáig nem tudta kirázni fejből azt a gondolatot, hogy voltaképen igazán furcsa az élet,

mert lám, Pál mester egykor tanítónak készült, rengeteg sokat tanult, verseket is irogatott s mielőtt tanítónak lehetett volna, meghalt az apja s ő, hogy özvegy anyját s apró testvérkéit eltarthassa, kénytelen volt beülni az apja kis esztergályosműhelyébe s kis boltjába feszületeket és szentszobrokat faragni, festegetni s eladni. A fia pedig, aki olyan kései gyerek volt s akiből minden áldozatra készen, tanárt akart Pál mester nevelni ime, bolond fejjel félbenhagyja a tanulást s felcsap ország-háborítónak . . .

Mikor barátnője elment, Mária asszony behozta a vacsorát. Pál mester parancsa szerint Péter bezárta a külső vasajtót s a mester kiment a kis műhelybe kezét mosni. Péternek a lakószobában a kályha mellett lévő szárítópoletről néhány feszületet s szobrocskát kellett még a boltba bevinnie. Ki is jött, össze is szedte azokat s közbe szokása szerint hangosan beszélt magában :

— Ebből négyet, ebből ötöt, nem, csak négyet kell bevinnem ! Ma még beviszem ! Ma még úgy állnak ezek itt a glédában, mint a katonák ! De holnap vajjon hol lesznek már a katonák s hol lesznek ezek a szentek ? S Péter úgy felkacagott, hogy Mária asszony szíve megreszketett. Péter aztán a bolti lámpa eloltásával bajlódott. Mária asszony ki is szólt hozzá :

— Vigyázz, Péter !

Péter ingerülten szólt vissza :

— Ne félj a tűztől, én sem félek tőle, mert a tűz szép !

A mester visszajött s leült az asztalhoz. Hamarosan Péter is eloltotta a boltilámpát és sietve az asztalhoz ült. A mester szeliden rászólt :

— Menj Péter, mosd meg előbb a kezedet !

Péter maga elé tartotta a két kezét és düledt szemmel nézegette őket, aztán a mester felé fordulva mondta :

— Hiszen nem véres a kezem ! Az én kezem sohasem lesz véres, mert én félek a vértől ! A tűztől nem félek, az szép !

Pál mester nyugodtan mondta neki :

— Jó, jó, Péter ! Csak menj és mosd meg a kezedet !

— No, ma még megteszem ! — felelte Péter s kiment a műhelybe.

Mária asszony hosszasan utána nézett s aggodalmasan szólt :

— Ez a Péter mostanában olyan különös . . .

— Talán a vihart érzi, mint a madár ! — mondta elgondolkozva a mester.

Mária asszony halkán kérdezte :

— Azt gondolod, hogy . . .

— Minden azt mutatja — válaszolt komoran a mester. — Hiába, akik szelet vetettek, bizony vihart aratnak !

Mária asszony felsóhajtott :

— Nagy Isten ! Mi lesz velünk ?

A mester egyideig hallgatagon meredt maga elé, aztán meg-megsimogatta homlokát, ezt mondta :

— A vihar majd elcsendesül ; hiszen az eget kéknek s csillagosnak teremtette az Isten !

Péter visszajött az asztalhoz s olyan habzsolva falta az ételt, hogy Mária asszony figyelmeztette :

— Ne siess, Péter, nem kerget senki !

— De sietek — felelte tele szájjal Péter — mert el akarok menni a gyűlésre ! Ma, meglássátok, kidurran a dolog ! Ma reggel, mikor festékért voltam a belső városban, találkoztam Miklós testőrével. Az mondta, hogy ma . . .

A mester itt közbevágott :

— Micsoda testőről beszélsz ?

— Micsoda testőről? — fortyant fel Péter. — Hát mondom, hogy a Miklós testőréről beszélek ! Ezt az embert katonáék halálra ítélték s Miklós, aki akkor őrparancsnok volt, megszöktette. Miklós haragszik a halálra, azért nem hagyta, hogy felakasszák Mihályt s Mihály ezért őrizi Miklóst. És ha valami rendőr vagy csendőr rátenné kezét Miklósrá, ez a Mihály leszúrná ! Jó töre van ! Mutatta ! Nem hosszú, de hegyes és két éle van ! És Mihály nem fél a vértől !

A mester kedvetlenül szólt oda Péternek :

— Ugyan, Péter, ne beszélj össze-vissza mindent !

Péter elkeseredve rikácsolta :

— Jó, hát nem beszélek !

Ezzel haragosan felpattant az asztaltól, besietett a maga kis kamarájába, fejébe vágta nyútt sapkáját, valami fütyköst kapott a kezébe és így jött vissza :

— Hát nem beszélek, hanem elmegyek !

A mester komolyan szólt hozzá :

— Jobb lenne, Péter, itthon maradnod ! Ha valami felfordulást csinálnak, bajod eshetik !

Péter büszke tekintettel nézett mesterére s fennhéjázva mondta :

— Nekem nem eshetik bajom ! Tudják, hogy én velük tartok ! Tudják, hogyha egész nap ezekkel a szentekkel vesződöm is itt, én is azt tartom, hogy nincs se Isten, se haza, se semmi !

Pál mester haragosan ráfordult Péterre :

— Megbolondultál egészen ?

— Péter kihúzta magát és szinte üvöltött :

— Megbolondultam ? Meg ! És most mindenki meg fog bolondulni és most kiszül, hogy azoknak van csak eszük, akiket ti eddig bolondnak mondatok !

A mester szigorú szemmel a szemébe nézett Péternek s rákiáltott :

— Péter !

Péter nem hökkent meg és még pökhendibben rikácsolt tovább :

— Hiába meresztgeted rám a szemedet ! Igenis ! most a mi időnk következik ! Ó, tudom én azt, hogy te sokat tanultál, sokat tudsz, de ezt az új világot te nem értheted meg ! Te már öreg vagy !

Mária asszony azt remélve, hogy talán az ő szava megcsendesíti ezt a szegény eszelős embert, szelid feddással szolt hozzá :

— De, Péter, hogy beszélhetsz így a mesterreddel?

— Most új mesterek vannak! — rikácsolta Péter — Most a fiatalok a mester! Miklós a mester! Az érti az új világot s azért van ő azok között, akik most igazán megváltják a világot, nem úgy, mint ezek a faragott, festett Krisztusok!

Péter gúnyosan odamutatott a szárítópolicra, mely feszületekkel, szobrokkal volt szép sorjában megrakva és ezek láttára szinte megvadulva felkacagott, aztán egyre harsányabban és eszeveszettebben kacagva kirohant a szobából s úgy bevágta maga után az ajtót, hogy szinte az egész ház belerendült.

Mária asszony megdöbbenve nézett az urára :

— Ez a szegény Péter egészen megzavarodott...

— Meg! — mondta Pál mester komoran. — Most mindenki megbolondult!

Mária asszony egy pillanatig habozott, hogy szóljon-e vagy sem, de aztán az anya mégis csak védelmére kelt a fiának :

— Ó, szegény Miklós csak álmodozó...

— Lehet, hogy csak álmodozó — felelte lassan s elgondolkozva a mester — de mennyi gazember van vele! S mióta a világ világ, mindig az álmodozók vetik el a magot, de mások aratnak s mindig véres kaszával! Most is így lesz!

Mária asszony könnyeit elfojtva, hogy magát erősítse, reménykedve szolt :

— Talán az Isten visszavezérli Miklóst! Hiszen ő jót akart, szegény...

Pál mester meg-megcsóválta a fejét s aztán a mély meggyőződés hangján szolt :

— Jót akart? Szeretet nélkül nem lehet jót csinálni!

A mester itt akaratlan a szárítópolic felé tekintett s kezével odamutatva szinte fölcsendülő szóval így folytatta :

— És mégis csak Ő válthatja meg a világot! Nem a kép, nem a szobor, hanem az élő Krisztus, a krisztusi szeretet!

Alighogy Pál mester ezt mondta, mintha így akartak volna válaszolni a szavára, a belső város felől, messziről fegyverdörrenések és géppuskák kattogása hallott be a szobába.

Közbe-közbe valami kis szünettel jó negyedóraig szóltak a fegyverek, aztán csend lett. Ekkor Mária asszonyt, aki a rémülettől szinte elalélt, a mester így biztatta :

— Talán valami robbanás történt. Lehet, hogy ezek nem is lövések voltak!

Mária asszony hirtelen felzokogott :

— Istenem, hátha ő is ott volt s egy golyó szíven találta már szegény fiunkat!

Pál mester nyugodtságot színelve mondta :

— Ne sírj, lelkem s ok nélkül ne gyötörd magadat ! Csend van már odakint, ideje lesz lenyugodnunk . . .

Mária asszony csak felsóhajtott :

— Istenem, ki tudna most nyugodtan aludni ?

Csakugyan, ki tudott volna ilyen éjszaka nyugodtan aludni ? Nagy csend volt a városnak ebben a máskor is csendes negyedében. A kis templomtéren s a közeli utcákon senki sem járt. A bezárt s befüggönyözött ablakok mögött visszafojtott lélekzettel, halotti némaságban vergődött a fegyverek zaja által felvert aggodalom.

Egyszerre valami gépkocsi túlkölése hallatszott messziről.

Mária asszony halkan megszólalt :

— Máskor ilyenkor erre nem jár gépkocsi. Talán ő jön haza . . .

Pál mester keserűen kifakadt :

— Ha mástól most szerzett gépkocsin az jön most ide, akire te gondolsz, annak igazán kár idejönnie !

Pedig az jött, akire az anyja gondolt !

Néhány pillanat múlva egy szép fiatal leányt kézenvezetve Miklós rohant be a szobába. Mária asszony a nyakába omlott délceg fiának. Pál mester hátrahúzódott s félszeggel azt figyelte, hogy a Miklóssal jött leány, aki szemelláthatóan kedvetlenül jött ide, milyen fitymálva tekintget szét náluk s milyen idegesen s szinte megvetéssel pillogat a feszületekre és szobrocskákra.

Miklós hamar, talán nagyon is hamar kibontakozott az anyja ölelő karjai közül és sietve mondta :

— Csak egy pillanatra jöttem ! Elzát hoztam el ! Rátok bízom őt !

Mária csak most nézett a leányra s bár annak különcködő öltözéke kellemetlen benyomást tett rá, a fia kedvéért mégis szívesen kínálta :

— Tessék, kisasszony, foglaljon helyet !

— Köszönöm, nem vagyok fáradt — felelte Elza s lebiggyesztette az ajkát s a vállát felrántva, szinte hátat fordított Mária asszonynak.

Miklós félig az apja felé fordulva sietve mondta :

— Hát kirobbant a dolog s menni fog ! Ez most elfoglal engem nagyon. Elza nagyon kimerült s ideges s nem akarom, hogy tulságosan exponálja magát ! Nálatok hagyom hát egy pár napra. Itt lesz a legjobb helyen, itt nálatok !

Itt nálatok ! Ezt Miklós olyan melegen mondta, mint aki, ha most elkapta is a forгатag, igazán gyengéd szívű, jó fiú. Egy pillanatra Pál mester szívét is megfogta ez a hang, de nem felelt Miklósnak semmit. Mária asszony meg egy kissé zavartan mondta :

— Nem tudom, hogy a kisasszony megelégednék-e nálunk ?

— Ó — erősködött Miklós — hiszen ha Elza az elveiért otthagyt a gazdag szülői házat . . .

Mária asszony szelíden közbeavatott :

— Akkor ebben a zűrzavarban a kisasszony talán inkább oda menne most a szüleihez . . .

Elza, aki eddig is ideges türelmetlenséggel hallgatta a beszédet, most egyszerre felcsattant :

— A szüleimmel nem állok szóba ! Tulságosan bamba kapitalisták !

Miklós annyira restelte Elza magaviseletét, hogy szinte belepirult. Pál mester meg komoran odaszólt fiához :

— Szabad tudnom, hogy ki ez a hölgy, aki szüleiről így beszél ?

Miklós zavartan felelt :

— Elza a legbuzgóbb társnőnk ! Megértő, intellektuell . . .

Aztán Elza felé fordulva, szelíd feddével folytatta :

— Csak egy kicsit heves és ideges ! Épen ezért akarom most kivonni egy kicsit a mozgalomból s ezért hoztam ide hozzátok !

Pál mester keményen ránézett a fiára s emeltebb hangon kérdezte :

— Jegyessed ez a hölgy, vagy hitese feleséged ?

— Apám — szólt Miklós kérlelően — most ilyenekről nem vitázhatunk, hiszen tudod, hogy a házasságról nincs mindenki egy nézeten veled. Elza barátnőm !

Pál mester haragosan felharsant :

— Barátnőd ? Vagyis a szeretőd ! Tisztességes anyád mellett nincs helye a szeretődnek !

Miklós elsápadt s a kezeit akaratlan összekulcsolva az apja elé lépett s szeliden így kérlelte :

— Nézd, így kérek, apám, ne légy ingerült ! Nagyon kérek, édesapám !

Elza hirtelen odaugrott Miklóshoz s elrántotta őt az apja mellől s ráripakodott :

— Mit rimáncodsz ! Ez is csak olyan vén bamba, mint az én apám !

Miklós e durvaságtól megdöbbenve rákiáltott a leányra :

— Elza, ilyet ne mondj !

Elza csak a vállát rángatta :

— A véleményem megmondhatom ! Igenis, vén bambának tartom ezt az embert !

— Megtiltom, hogy így beszélj az apámról ! — süvöltötte villogó szemmel Miklós.

Elza, mintha a forradalmi láz beteg idegeit teljesen összeroncolta volna, szinte beszámíthatatlan dühvel rikácsolta :

— Mi jögon tiltanád meg ? Pipogya fráter vagy ! Csak a gyűléseken járt a szád és itthon összetett kezekkel rimáncodsz a csirizszagú Krisztusok között az apádnak s a mama konyhaszagú kötőjébe kapaszkodsz !

Miklós csitítani akarta a szinte megvadult leányt, de nem jutott szóhoz, mert az egyre hangosabban rikácsolt :

— Bolond idea volt engem idehozni s arra gondolni, hogy engem

kikapcsolj az akcióból! Látom, hogy nem vagy igazi forradalmár! Ilyen férfiatlan valaki nem való hozzám!

Ezzel tajtékozó dühvel sarkon fordult s mint a szélvész elrohant. Miklós egyet-kettőt lépett az ajtó felé, de az édesanyja a nyakába borult s ölelő karjaival visszafogta:

— Ne menj utána, fiam, nem méltó hozzád!

Miklós lesujtva leomlott az asztal mellé egy székre s kezébe temetve a szégyenkezéstől és a haragtól pirosuló arcát, halkán mondta magának:

— Nagyon csalódtam, nagyon csalódtam...

Pál mester nem lépett közelebb a fiához, de megszólalt:

— Én sohasem csalódtam az édesanyádban...

Mária asszony gyöngéden meg-megsimogatta fiának dús barna haját s részvétellel mondta:

— Szép a szegény, igaz, de talán a mai izgalmak...

Pál mester közbevágott:

— Hisztériás bolond! Futóbolond! És ilyenekkel fognak össze!

Miklós erre nem szólt semmit s egy kis ideig csendben voltak. Aztán egyszerre megint távoli lövések dörrenése hallatszott be a szobába. Miklós felpattant:

— Mennem kell! Rám ugyan csak a szervezés tartozik, de félek, hogy valami bolondot csinálnak!

Mária asszony könyörgött a fiának, hogy maradjon velük, de Miklós azt mondta, hogy nem maradhat, hiszen mit szólnának társai, ha ő most nem tartana velük!

— Hanem, hogy te ne félj, anyám — mondta Miklós — itt hagyom legmegbízhatóbb emberemet! Csak italt ne adjatok neki!

Pál mester tiltakozni akart az ellen, hogy őket Miklós bárkivel is őriztesse, de mire szólhatott volna, Miklós már előkurjantotta Mihályt s Mihály egy pillanat múlva már bent állott a szobában.

Miklós erősen a szemébe nézett a züllött embernek, akiről nem igen lehetett tudni, hogy szökött katona, csavargó, börtöntöltelék vagy valami kórházból kikerült elmebeteg-e, vagy a négyféle együtt.

— Ittál? — kérdezte Miklós szigorúan.

A testőr komolyan felelt:

— Egy kortyot, igazán csak egy kortyot ittam! A rosszszájú Elza — mi már csak így hívjuk — azt mondta, hogy téged elhagy, mert nem vagy igazi forradalmár, hát igyam egy búcsúpoharat az ő egészségére! Pénzt is adott! De eddig igazán csak egy kortyot ittam.

Miklós elhitte, hogy Mihály igazat mond, így szólt tehát hozzá:

— Nézd, Mihály, ne törődj te most Elzával, hanem idehallgas rám! Én most innét elmegyek s te itt maradsz s vigyázol az anyámra. Érted?

Mihály erre hetykén mosolyogva felelte:

— A belső városban már egyik boltot a másik után törik fel! Erre vártam mindig! Hát én csak nem maradhatok itt?

Mihály most már látta, hogy ez az ember többet ivott a kelleténél s azt remélve, hogy a szigorúság talán kijózaníthatja még, rákiáltott :

— De parancsolom, hogy itt maradj!

Mihály most már hangosan felnevetett :

— Akkor sem maradok itt! Hiszen, most már senkinek sem parancsol senki!

— Hát, elfelejtetted, hogy mit fogadtál nekem?

— Elfelejtettem! — felelte szemtelenül vigyorogva Mihály. — Persze, hogy elfelejtettem, mert most látom, hogy csakugyan nem vagy igazán a mi emberünk! Jól mondta a rosszszájú Elza! A pajtásaim is csúfoltak eddig is miattad! Azt mondták, túlsokat tanultál, tudós vagy és gyanús vagy!

Miklósnak ökölbe szorult a keze s a felindulástól reszketve dörgő hangon rivalt rá a vigyorgó ittas emberre :

— Részeg vagy s méltatlan kutya vagy! Takarodj előlem s ne kerülj többé a szemem elé!

Mihály kihúzta magát, valami vad láng lobbant fel a szemében s öklét rázva vadultan ordította :

— Nekem mondd, hogy kutya vagyok? Nekem? Szerencséd, hogy nem vagyok részeg! De, ha egyszer az leszek, te se kerülj a szemem elé!

Pál mester most mindent feledve hirtelen a fia mellett termett, de Mihály nem támadt rá, hanem megfordult s ocsmányan szitkozódva döngő léptekkel dühösen kiment a szobából.

Miklós reszketett a haragtól s néhány pillanatig szólni sem tudott. Az apja megint elhúzódott mellőle, az anyja meg átölelve esengett neki :

— Ne menj el, fiam! Lásd, nem ok nélkül féltelek, ha a legjobb embered ilyen!

— Eh! — mondta Miklós. — Ez vadállat! Embert akartam belőle faragni!

— Ez már ember! — dörmögte a mester. — Hiszen, mert többé nincs szüksége rá, hogy a hála terhétől szabaduljon, szívesen leszúrná balgatag jótevőjét!

Miklós sietve megcsókolta az anyját, hogy majd indul. Ebben a pillanatban valami tömeg veszett lármája és üvöltése hallatszott nem nagyon messziről.

— Mi ez? — riadt fel Mária asszony.

Pál mester keserűen mondta :

— A ketreből kiszabadult többi vadállat üvölt!

Mária asszony ijedten magához ölelte megint a fiát, de az kibontakozott karjai közül :

— Megyek! Majd én beszélek velük! A nép ismer engem s hallgat reám!

Pál mester erre egyszerre felharsant :

— Ez nem a nép! Sok milliomod magammal én vagyok a nép,

aki dolgozom! Én is vágyom egy jobb világra, de nem fogok össze ezzel a naplopó, csavargó, semmiházi csőcselékkel, mely a nép nevét bitorolva, annak mindennél többet árt!

Miklós erre nem felelhetett már, mert kivágódott az ajtó s a hátán valami tarka nagykendőbe kötött batyuval Péter jött meg s rekedten rikoltotta:

— Győztünk! Mi vagyunk az urak! De az én kezem nem véres!

Miklós rákiáltott:

— Mit tettél te, szerencsétlen?

A féleszű Péter hetykén felelt:

— Azt tettem, amit a többi tett! Hiszen, töletek tanultuk! A sok beszédet mi így értettük! Nem jól értettük talán?

— Őrült gazemberek vagytok! — kiáltotta Miklós kétségbeesett haraggal.

Péter meg felkacagott:

— Nagyon jó! Eddig az urak voltak gazemberek, most meg mi vagyunk gazemberek! De én ezért sem haragszom meg reád, mert én szeretlek, Miklós, de ha idejönnek, a többieknek ezt ne mondd! Már itt vannak a szomszédban!

— Idejönnek! — sikoltotta ijedten Mária asszony. — Hiszen itt nincs semmi sem, ami nekik kellene!

Pál mester lelkéből kifakadt a megvetés keserúsége:

— Az kell nekik épen — mondta — amit itt találnak: biblia, feszület, szentkép! Rombolni, összetörni, égetni, elpusztítani! Hiszen arra tanították őket, hogy nincsen Isten!

Péter szeme felragyogott az örömtől s büszkén mondta:

— Mégis okos ember vagy, mester! Eltaláltad, hogy miért jönnek ide! Én is biztattam őket s mondtam, hogy ne vesződjenek kívülről a vasajtóval, hanem erre jöjjenek az udvaron át!

Arra már nem volt idő, hogy a félkegyelmű Péter szavától megdöbbenjenek, mert berugták az ajtót s az udvar felől betódult a csőcselék a szobába.

Miklós elibük ugrott s harsányan szólt:

— Megálljatok! Engem ismertek, úgy-e? Ez az én szüleim lakása s boltja! Itt hát nincs semmi dolgotok! Távozzatok békével innét!

Egy sehonnai felkiáltott:

— De fennen beszélsz?

A másik meg ezt rikoltotta:

— Kit oltalmazol? Az apádat vagy a Krisztusait?

Miklós haragosan rákilátott:

— Ne járjon a szád! Mondtam távozzatok!

A csőcselék betört csoportja fel-felmordult, de nemcsak, hogy nem indult kifelé senki sem, hanem a kintlévők ugyancsak nyomták előre a már bentlévőket. Miklós nyilván azért, hogy az udvaron s a folyosón is meghallják, most még harsányabban szólt:

— Távozzatok! A nép forradalmi bizottsága nevében parancsolom!

Erre a tömegből vad kiáltások zűrzavaros özöne zúdult fel. Összevissza kiabáltak:

- Mi vagyunk a nép!
- Nem parancsol most már senki!
- Nem vagy a mi emberünk!
- Áruló vagy!
- Parancsolj a kutyádnak!

Miklós feleszmélve az álmodozók álmából, most az utálkozástól tajtékozva elkeseredetten harsogta:

— Undok kutyák vagytok! Parancsolom távozzatok!

Erre Miklós testőre hirtelen előfurakodott a tömegből s Miklós elébe ugorva, a pálinkától már most lángoló arccal rikácsolta:

— Kutyák vagyunk? Azt mered mondani? Veszett kutyák vagyunk?

A csőcselék kitörő örömmel röhögött, hogy a testőr most volt ura ellen támadt, Miklós meg megvetéssel végig mérve Mihályt, odavágta neki:

— Rézég disznó vagy! Takarodj előlem, te hálátlan kutya!

Ebben a pillanatban valamelyik sehonnai elrikkantotta magát, hogy hajrá, csülökre! Egy másik megvadult gazember meg a korcsmai verekedők szokása szerint botjával leütötte a függőlámpát. Néhány másodpercig sötét volt a szobában, aztán valami hirtelen kigyult tolvajlámpával a kezében s azt a boltajtó felé lengetve, egy vad sehonnai üvöltözni kezdte:

— Erre, erre! Utánam! Erre van a bolt!

A szennyes áradat vad rivalgással, az örjögve ugrándozó Péterrel az élén, átömlött a boltba s az apját s anyját kivéve senki sem törődött azzal, hogy Miklós a diványon félig ülve s félig leomolva kínosan zihál.

— Megütöttek, fiam? — rebegette az anya s magához ölelte a fiát.

Pál mester arra gondolt, amit Péter mondott a Mihály töréről és sietve feltépte Miklós mellén a ruhát.

A csőcselék a boltból egy szempillantás alatt kihányt a templomtérre mindent s egyszerre nagy lánggal lobogott a máglya s vörös fénye a bolton át bevilágított a szobába.

Péter eszeveszetten berontott s a szárítópolicról lekapkodta a feszületeket:

— Ezek is hadd égjenek el mind! — rikoltotta. — De hagyok azért nektek is! Nesztek!

S ezzel Péter egy csomó feszületet odavetett Pál mesterék felé a földre.

A mester rákiáltott:

— Péter, orvost! Szaladj orvosért!

Péter se hallott, se látott s kacagva elrohant.

Miklós bágyadtan felvetette a szemét s a földre dobott feszületekre meredt. Egy pillanat múlva Péter megint visszarahant az utcáról s megállva a bolt belső ajtajának küszöbén, bekiáltott a szobába :

— Gyertek már ki! Nézzétek! A templom teteje is ég már! Szép, gyönyörű!

Ezzel a gyönyörűségtől visongatva megint elrohant.

Miklós meg felrezenve, az anyja ölelő karjaiból egy kissé előre-hajolt, a bevilágító tűzfény felé fordult s mintha a kint üvöltő csöcseléknek akarta volna odakiáltani, egyre gyöngülő hangon ezt hörögte :

— Megálljatok! Ne gyujtsátok fel a világot! Ha mindent elégettek, hideg lesz! Máris fázom! Anyám, ölelj magadhoz. Fázom, megfagyok . . .

Mária asszony a fájdalomtól szinte elalélta ölelte keblére gyermekét s a mester mindent megbocsátva zokogva borult megholt fiára.

Kint egyre tombolt s üvöltött a csöcselék s a felgyújtott templom fedele alól kimenekült galambok a lángok által vörösre festett magasban riadtan a kétségbeesetten kerengtek az elpusztult fészkek felett.

Bartóky József.

EMLÉKEZÉS.

*Mikor először láttalak,
Egy elsuhanó lány-alak
Voltál a tarka tömkelegben,
Kéért a szem tán meg se rebben.*

*De mint vizen hajó nyomán
A vájt barázda percig ott marad :
Lelkem tükrén e röpke látomány
Lerajzolt néhány kusza vonalat.*

*S hiába ömlött rajtam át az élet,
Nem mosta őket el zúgó, vad árja.
De éjidőn, szemem álomra zárva,
Kiszállt belőlük édes, tiszta lényed.*

*Ha jött a nappal, józanul az este,
Lelkem tükrén azok a vonalak
Vontak, mint láthatatlan fonalak
S szemem csak élő másodat kereste.*

*Már-már hibém : tán sohse láttalak,
Bűvös káprázat játszik csak velem.
És mégis minden, minden éjjelen
Álom-találkozóra vártalak.*

*Ha megjelentél, mint egy új csudán
Szívem ámulva ujjongott feléd
S felejtve bűját, kinzó kételyét
Csak téged nézett, érezett csupán.*

*Kigyúlt emésztő lázba vágytam,
Lángolva, égve törtetett utánad —
Te eltűnél s hűvös kezét a bánat
Forró szívemre tette lágyan.*

*Sodort tovább az életrohanás.
Csak alvajáró voltam benne én.
Nem volt igaz számomra semmi más,
Csak ez az édes, gyötrő költemény.*

*Szívem harangja kondult ütemén.
Hívó szavára, mint jélenk madár,
Lelkembe szállott újra a remény
És hittem én : szemem még rád talál.*

*S a forgó, tarka tömkelegben
Felém te jöttél, karcsú lány-alak.
Tekinteted egy percre rebtent,
De szívvel mondta : Én is vártalak.*

Réz Gyula.